

POSTANOWIENIE

Dnia 28 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania M. S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.
o emeryturę z tytułu pracy w warunkach szczególnych,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 28 kwietnia 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 6 maja 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 6 maja 2015 r. zmienił pkt I zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 6 listopada 2014 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie od decyzji ZUS – Oddziału w R. z dnia 30 września 2014 r. odmawiającej przyznania ubezpieczonemu M.S. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Ubezpieczony M. S. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie prawa procesowego, to jest art. 232 k.p.c. w związku z art. 3 k.p.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w niniejszej sprawie istotnego zagadnienia prawnego wymagającego rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, które zawarł w pytaniu: „czy w sytuacji w której Sąd pierwszej instancji - uwzględniając żądanie wnioskodawcy - poczynił niepełne ustalenia co do pewnych faktów, a co do innych nie poczynił ich w ogóle, Sąd Odwoławczy rozważając potrzebę uzupełnienia postępowania dowodowego powinien dopuścić dowody z urzędu lub uchylić orzeczenie do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji ze wskazaniem na konieczność przeprowadzenia dowodów z urzędu mając na uwadze dopuszczalność działania z urzędu o przepis art. 232 k.p.c. (zdanie drugie) przy uwzględnieniu obowiązujących dla kategorii spraw ubezpieczeniowych zasady prawdy materialnej określonej w przepisie art. 3 k.p.c. gdy profesjonalny pełnomocnik reprezentujący stronę nie wykazywał należytej inicjatywy dowodowej w obu instancjach sądowych?”.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej

charakterze elementu interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada również przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (por. pośród wielu postanowień Sądu Najwyższego: z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 296/11, LEX nr 1214580; z dnia 11 czerwca 2013 r., II UK 71/13, LEX nr 1331300). Oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty

przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Zdaniem Sądu Najwyższego, w przedmiotowej sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne spełniające wyżej określone kryteria. Przede wszystkim Sąd Najwyższy zauważa bowiem, że sformułowanemu przez skarżącego pytaniu, nazwanemu przez niego istotnym zagadnieniem prawnym, nie towarzyszy jakiegokolwiek wywód o charakterze jurydycznym, który potwierdzałby tezę o uniwersalnym charakterze sygnalizowanego problemu oraz wykazywałby, że problem ten nie został jeszcze rozstrzygnięty w orzecznictwie lub że istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni powołanych w pytaniu art. 232 k.p.c. i art. 3 k.p.c.

Sąd Najwyższy stwierdza również, że oba powołane przepisy doczekały się ugruntowanej wykładni. Przypomina ponadto, że zgodnie z art. 232 k.p.c., strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Jak wyjaśnił zaś Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 lipca 2014 r., II PK 266/13 (LEX nr 1496286), w orzecznictwie uznaje się, że określona w zdaniu drugim możliwość oznacza powinność dopuszczenia dowodu z urzędu w sytuacji, w której istnieją szczególnie uzasadnione przyczyny nakazujące jej podjęcie w celu prawidłowego wyjaśnienia sprawy. Okolicznością taką może być np. dążenie strony do obejścia prawa, podejrzenie wszczęcia fikcyjnego procesu, rażąca nieporadność strony działającej bez profesjonalnego pełnomocnika, ale także istnienie wysokiego prawdopodobieństwa zasadności dochodzonego roszczenia. Sąd Najwyższy uznał również, że gdy uzyskanie wiadomości specjalnych zapewnia wyłącznie opinia biegłego, to także w braku odpowiedniej inicjatywy dowodowej samej strony, niedopuszczenie dowodu z takiej opinii stanowi naruszenie art. 232 zdanie drugie k.p.c., gdy przeprowadzenie przez sąd z urzędu takiego dowodu jest jedynym sposobem przeciwdziałania niebezpieczeństwu oczywiście nieprawidłowego rozstrzygnięcia sprawy, podważającego funkcję procesu. Nawet fakt, że strona jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, w tej szczególnie

uzasadnionej sytuacji nie powinien zwalniać Sądu z dążenia do prawidłowego wyjaśnienia sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 202/11, LEX nr 1214614 i powołane tam orzecznictwo). Zawarty w zdaniu drugim art. 232 k.p.c. przepis, że sąd może dopuścić dowód niewskazany przez strony, nie oznacza wszakże, iż sąd zobowiązany jest do zastąpienia własnym działaniem bezczynności strony. Niczym nieusprawiedliwiona bezczynność strony w zakresie inicjatyw dowodowych przynieść może ujemny dla niej skutek związany ze stanem nieudowodnienia powoływanych faktów, bez możliwości wykazywania sądowi naruszenia art. 232 zdanie drugie k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2012 r., II PK 155/11, LEX nr 1211148). Kontradyktoryjność procesu cywilnego, a w takim trybie rozpoznawane są sprawy z zakresu ubezpieczenia społecznego, wymaga bowiem, by strony wskazywały dowody w celu wykazania swoich twierdzeń. Bierność strony w tym zakresie nie zobowiązuje sądu - poza wyjątkowymi przypadkami - do prowadzenia dowodów z urzędu. Z art. 232 k.p.c. wynika obowiązek stron wskazywania dowodów potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy, sąd zaś jest wyjątkowo uprawniony jest do dopuszczenia innych, niewskazanych przez strony dowodów, według własnej oceny, czy zebrany w sprawie materiał dowodowy jest dostateczny do rozstrzygnięcia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 października 1996 r., III CKN 6/96, OSNC 1997 nr 3, poz. 29, z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 377/06, OSP 2008 nr 1, poz. 8 z glosą E. Marszałkowskiej-Krześ, z dnia 8 stycznia 2008 r., I UK 193/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 52, z dnia 15 września 2006 r., I PK 97/06, OSNP 2007 nr 17-18, poz. 251, z dnia 8 lipca 2008 r., II UK 344/07, niepublikowany). Działanie sądu z urzędu i prowadzenie dowodu niewskazanego przez stronę, po uchyleniu art. 3 § 2 k.p.c., jest dopuszczalne tylko w wyjątkowych sytuacjach oraz musi wynikać z opartego na zobiektywizowanej ocenie przekonania o konieczności jego przeprowadzenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1998 r., II UKN 182/98, OSNAPiUS 1999 nr 17, poz. 556; z dnia 4 października 2006 r., II UK 43/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 293; z dnia 26 stycznia 2012 r., LEX nr 1162650).

Zdaniem Sądu Najwyższego, nawet pobieżna lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku musi prowadzić do wniosku, że Sąd drugiej instancji uwzględnił te poglądy w ramach prowadzonego przez siebie postępowania, w pełni

respektując wynikającą z nich wykładnię art. 232 k.p.c. i art. 3 k.p.c. Co więcej, Sąd drugiej instancji, jak wynika z jego motywów, rozważał nawet dalsze procedowanie w sprawie, na podstawie art. 232 zdanie drugie k.p.c., przy uwzględnieniu zasady prawdy materialnej wyrażonej w art. 3 k.p.c., ale uznał, że taka możliwość dotyczyłaby co najwyżej ponowienia próby uzyskania akt osobowych skarżącego. Miałaby więc bardzo ograniczony zakres, gdyż skarżący, mimo że był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, nawet na etapie postępowania apelacyjnego, nie wykazał żadnej inicjatywy dowodowej.

Sąd Najwyższy stwierdza ponadto, że oceniana skarga kasacyjna nie wskazuje żadnych okoliczności, które mogłyby zostać uznane za wyjątkowe w tym znaczeniu, że wynikałaby z nich konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego z urzędu mimo braku wniosku strony.

Końcowo Sąd Najwyższy zauważa też, że jak wynika z ustaleń faktycznych sprawy, skarżący pracował w spornym okresie na stanowisku kierownika budowy. Tymczasem, stanowisko to było wymieniane w poz. 6, Działu III, wykazu C, stanowiącego załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w jego brzmieniu sprzed dnia 7 czerwca 1996 r. Sąd Najwyższy przypomina w związku z tym, że praca wykonywana na stanowiskach wymienionych w nieobowiązującym już wykazie C nigdy nie uprawniała do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, lecz uprawniała osoby nabywające prawo do emerytury w wieku powszechnym jedynie do odpowiedniego dodatku do emerytury, na podstawie § 16 i 18 powołanego rozporządzenia, przed jego uchyleniem z mocy § 1 pkt 3 i 4 rozporządzenia zmieniającego z dnia 21 maja 1996 r. (Dz.U. Nr 63, poz. 292) – por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2015 r., III UK 63/15, dotychczas niepublikowane.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż skarżący nie wykazał potrzeby rozpoznania jego skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. oraz art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i § 11 ust. 2 w związku z § 12 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa

kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.